

Häraf på lägenheter

	Uleåborgs län	Kuopio län	S:t Michels län.	Wasa län.
	2 000.	10 600.	14 500.	2 000.
på lägenheter i värde öfver				
15 000 Fmk	4 000.	118 000.	257 000.	39 000.
Summa Fmk	6 000.	128 600.	271 500.	41 000

Alla dessa data borde ådalägga, isynnerhet för den allmänhet, som står utom föreningen, att dess framtida säkerhet mot förluster är väsentligen ökad, och att bemödanden för detta ändamåls vinnande icke saknats. I sjelfva verket utvisa bolagsstämmornas årligen i tryck utgifna förhandlingar, att under senast förgångna 10 år ingen sådan förekommit, vid hvilken icke härtill syftande åtgärder utgjort föremål för öfverläggning, såsom äfven de ofvan anförda delvis erfordrat förnyad undersökning och pröfning, förrän beslut blifvit fattadt. 10

Skulle här afhandlade ändring af Reglementet, som enligt hvad årsberättelsen ger vid handen, kommer att föreläggas bolagsstämman till pröfning, vid densamma vinna gillande, torde det vara med föreningens bästa öfverensstämmande, att åtgärden ju förr dess hellre vidtages, på det att en tidsgräns må ofördröjligen kunna uppdragas mellan de förluster, hvilkas ersättande skall ske enligt nu gällande stadgande, och framtida förluster, hvilkas ersättande komme att omedelbart åligga alla delegare i föreningen. Detta synes så mycket nödvändigare, som ständerna på fem år uppskjutit afgörandet angående den begärda låneafskrifningen, och utväg borde vidtagas att hindra den nu balanserande förlustsummans årliga tillväxt genom upplöpande räntor. Till väsentlig del har detta skett genom den af landtdagen å 600 000 Fmk. beviljade räntefriheten. Och för vinnande af samma ändamål med hänsyn till detta belopp öfverskjutande förlust torde ingen annan utväg gifvas, än att förnyadt anlita regeringen om understöd. För att åter detta må kunna ske med hopp om framgång, är det säkerligen af vigt, om föreningen kunde visa sig hafva vidtagit en sådan, äfven i landtdagens beslut antydd »omorganisation», att genom densamma återkommandet af den nuvarande bekymmersamma ställningen afvändes. 20 30

204 VÄRNEPLIGTSÄRENDEN.¹

Morgonbladet n:o 64, 95, 134, 135 och 217, 18.III, 26.IV, 13. och 14.VI, 19.IX 1879 samt n:o 76, 3.IV 1880 40

I.

Värnepligtslagen är ett faktum, hvarom diskussion numera är fåfång. De yttringar af dåligt humör, som här och der kunnat förspörjas, äro lika oskadliga som malplacerade. Att värnepligten blir en tunga för landet, har väl ingen betvivlat. Men regering och ständer hafva ansett densamma för nödvändig och kunna af landet bäras.

Denna tunga blir dock så lätt den vara kan. I Europas stora stater upptager hären på fredsfoot 1 procent af befolkningen. I många småstater afviker mantalet föga från denna proportion. I Finland kommer det att utgöra 1/4 procent ungefär. Hären på krigsfoot uppgår till dubbelt antal, på ena sidan 2 procent, på den andra 1/2, säger *en half* 50

¹ Se n:o 64.

procent af invårtalet. Proportion mellan kostnaderna måste vara ungefär densamma. År 1808 uppgick Finlands härstyrka till nära 2 1/2 procent af befolkningen, med en obetydlig skilnad mellan krigsfot och fredsfot. Förhållandet är dock nu sålunda förändradt, att krigstjänst förklarats vara hvarje vapenför mans pligt. Detta erkännande är en följd af samtidens fordran på jemnlikhet i rättigheter. Häraf följer jemnlikhet i skyldigheter. Den, som vill det ena, måste förr eller senare medgifva det andra. För vårt land gällde det härutöfver att komma ifrån den närvarande uselheten på den enda väg, som stod öppen, och som lyckligtvis är den rätta.

Men i fråga om verkställighetsåtgärderna kan ännu mycken meningsolikhet ega rum, och mycket önskligt vore, att i detta hänseenden alls ingen vanlig hemlighetsfullhet må råda, på det att äfven den allmänna meningen bland sakkunniga och intresserade må få tillfälle att göra sig gällande.

En bland de närmast föreliggande frågorna är den om kasernernas placering. Skall man tro hvad tidningarna – köksvägen troligen – härom inhemtat, skulle de placeras i städerna. Hvarföre är detta nödvändigt? Har man ens uppkastat frågan, om så är eller icke?

Må man fråga de föräldrar, hvilkas söner komma att ställas i ledet. De skola säkert med största enhällighet svara: kasernerna böra placeras på landsbygden. Onödigt är att här framlägga deras skäl. De äro sjelfklara. Äfven ständerna gjorde det tillägg till proposition och utskottsbetänkandet, att gardesbataljonen skulle rekryteras af frivilliga. Hvarföre? Enkelt af det skäl, att den värnepligtiga i allmänhet icke skulle blottställas för farorna af soldatlifvet i en större stad. Samma skäl gäller mer eller mindre om alla städer, nemligen för soldatens lif i desamma. Hvar helst en garnison funnits, vet man att tala härom.

Man kan väl tänka sig många skäl för placeringen i städerna. Fängelsernas bevakande må man dock icke tala om. Ty fäderneslandsförsvaret är väl hvar mans pligt, men fångvaktarebefattning är det icke. Regeringen kan sörja för tillräcklig bevakning, mera eller mindre militäriskt organiserad – såsom förut delvis skett. Allmänna ordningen uppehålls i det stora flertalet städer utan militär, och der denna i sådant afseende tjänstgjort, torde detta föga nog gagnat, men väl föranledt åtskilligt trassel. Finnes ingen garnison, försvinner det enda skälet för militärpatrullers användande. Det, såvidt inses kan, enda giltiga skälet för kasernernas förläggande i stad, är behofvet af bostäder för befälets och underbefälets familjer, emedan det torde blifva svårt att bekosta kronoquarter för något större antal gifta. Möjligen kan också större lätthet för provianteringen åberopas.

Men det finnes en medelväg, nemligen den att förelägga kasernerna i närheten af stad, men icke i städerna. Följden häraf vore, att särskild permission skulle fordras för besök i staden, hvilken då naturligtvis skulle meddelas endast för vissa timmar på dagen. Några små olägenheter kunde väl härmed följa. Men i förhållande till det afsedda ändamålet, uppehållandet af ett sedligt lefverne inom värnepligtshären, hafva de mycket ringa vikt.

Man skulle tycka, att en sådan anordning borde göra det lättare att erhålla lämpliga och sunda tomtplatser, i hvarje fall frisk luft, samt nödiga exercisplaner och skjutfält. Tillgång på godt vatten är väl en vigtig sak. Men detta behof kan väl lika lätt tillses äfven utanför stadens tullar. Man kunde också uppkasta frågan, om det är så absolut nödvändigt, att en hel bataljon placeras på en ort. Det förstås, att den sommartid måste sammandragas. Men en marsch om 15–20 mil eller

mera torde väl icke skada, utan tvärtom vara en nyttig öfning. Troligen största delen af ryska armén är inqvarterad på landsbygden i spridda byar. En halfbataljon eller, må vara endast ett kompani, förlagda i kasern, skulle ju också kunna använda hvarje dag för alla de öfningar, som vintertid kunna komma i fråga. Meningen torde väl icke vara den, att samla ersättningsreserven till första årets rekrytöfningar på en och samma ort i länet. För den och för den egentliga reserven måste väl finnas uniformer och vapenförråd. Skall allt detta placeras på en ort för hela länet, för att hafva manskap till dess bevakande och vård? Då antagligt är, att öfning i samlad bataljon kräfver längre tid än den vanliga mötestiden, kunde väl utrymme beredas genom uppförande af baracker på den ort, der staben finnes. Ännu kunde presterlig och läkarevård anses svåra att ordna. Men den närbelägna stadens kyrka och lasarett, om sådant finnes, samt läkare och prest kunna väl räcka till för en ökad befolkning af 100 à 200 personer. Och för inhysandet af ett kompani skulle väl inga stenhuspalatser erfordras, så att kaseringskostnaden åtminstone icke skulle ökas. Alla dessa supponerade möjligheter afse samma sak, ett såvidt möjligt sedligt lefverne. En mindre samling af ungdom minskar i och för sig vådorna. Ett lif nära hemmen är en än viktigare omständighet. Om mödrarna få afgöra mellan bataljons- eller kompanikaserner, är afgörandet icke tvifvelaktigt. Men många kanske berättigade invändningar torde kunna göras från militärbefällets sida. Detta må allt derföre lemnas derhän. Endast det yrkandet vågar jag fasthålla, att kasernerna icke böra placeras i stad. Må man vara öfvertygad, att, om värnepligtslederna göras till en lastens skola, hela institutionen icke skall komma att ega långt bestånd. Lagen är väl så skrifven, att måhända mången köpt frivillig skall inträda. Ingen kan dock säga, huru framtiden i detta hänseende skall gestalta sig. Af kommissionerna bör man väl kunna vänta samvetsgrannhet vid sådanes mottagande. I hvarje fall skall lotten falla äfven på ungdom ur sedliga hem. Alla värnepligtige skola derutöfver någon tid tjena tillsamman med dem, som tillhöra den stående styrkan. Landet skall icke heller tåla, att ens de ringaste och i barndomen mest vårdslösade utgå ur tjensten såsom blifvande kandidater för fattigvårdens omsorg eller för fångelserna. Tvärtom väntar man och fordrar, att kasernerna skola blifva skolor för arbetsamhet, ordning, redbarhet och ett sedligt lefverne. En sådan ersättning begäres med full rätt för alla dem, hvilka lotten kallar att uppoffra tre år af sin bästa ungdomstid, sin fortkomst till skada och till afbräck för oftast obemedlades föräldrars förhoppningar. Månet ömt modershjerta bäfvar nog för möjligheten att förlora den med så tusende bekymmer fostrade ynglingen genom en fientlig kula eller att återse honom stympad eller med brutna kroppskrafter. Men öfver denna färhåga står ännu den, äfven af hvarje fader lika delade, att se honom andligen förderfvad. Må derföre denna sak icke oaktsamt behandlas. Kasernen skall blifva likaså ansvarig som universitetet och skolorna. Rättfärdigar den icke detta ansvar – så skall missnöjet med hvarje dag vexa. I den frågan är vårt folk icke att leka med.

II.¹

Nådigt förordnande har påbjudit, att värnepligtsbataljonerna skola förläggas i länens residensstäder. Lyckligtvis lärer detta icke innebära, att kasernerna icke få förläggas utanför städerna. Och då väl torra platser med god vattentillgång och tillräckliga öfningsfält måste uppsökas, så torde svårigen lämpligt läge påfinnas invid städernas linjer. Vederbörande städer hafva också stort intresse af att icke låta instänga sig, så att stadens framtida utvidgande hindras just åt den sida, der 10 bästa tomtplatser erbjuda sig. På båda sidor har man skäl att tänka på framtiden, på den militära med hänsyn till exercisfält och skjutbanor.

Ryktesvis förmåles äfven, att träkaserner, och dessa kompanikaserner, både från den militära och sanitetsvårdens sida afgjordt förordas. Detta byggnadssätt ökar behofvet af godt utrymme och af god byggnadsplats. Skulle i dessa afseenden något åsidosättas endast för en gammal slentrian, militärens placering i stad, vore sådant högst beklagligt. Grundsatser hos de styrande äro i alla verdens länder en sällsynt sak – likaså sällsynt som de stora männen bland folkens ledare. Att fordra, att vid värnepligtshärens ordnande en klar tanke skulle 20 göras till norm för alla hithörande åtgärder, må derföre vara en öfverdrifven begäran. Men betänkas förtjenar det väl, att värnepligten här i Finland är något annat, än hvad den varit i alla öfriga länder, der densamma nu består. I alla dessa länder är värnepligten endast en ny, mera rättvis och lättare form för fullgörandet af en redan bestående personlig krigstjenstskyldighet. Men i vårt land är värnepligten ett införande af ett sedan 200 år tillbaka i detta land okänt åliggande. Skilnaden är ofantligt stor. Att icke afse densamma vid krigstjenstens ordnande i detta land, skulle icke kunna försvaras.

Af krig finnes gunås mera än tillräckligt. Men så tätt påkomma de 30 icke, att icke 3/4 delar af de fem års värnepligtige, om man räknar äfven ersättningsreserven 7/8 delar ungefär, komma att blifva endast fredsmilitär. Skall man nu göra hela denna massa ungdom eller större eller mindre del deraf oduglig för fredens yrken? För hvarje härstyrka är det väl det första, att den göres duglig för kriget. Men när man uppkallar, inkasernerar och exercerar massor, om hvilka man på förhand vet, att deras vunna militära öfning blir gagnlös, skulle det väl bevisa höjden af lättsinnighet, att icke sörja äfven för en öfning, som gör dessa massor dugliga för fredens yrken, eller åtminstone afvända allt, som kan göra dem odugligare än de skulle varit, om de undsluppit inkaserneringen och exercisen. 40

I jmförelse härmed är det förväntadt att andraga en sådan humbug², som garnisonstjenst i våra städer och tillvaron af ett par färdiga kaserner i desamma såsom ett hinder mot hvad man anser nyttigt och nödvändigt. Det går an att bränna upp kasernerna i Helsingfors och Åbo, om man icke hittar på något annat sätt att använda dem och nödvändigt vill utlägga miljoner för uppförandet af nya offentliga hus och byggnader derstädes, hellre än att nödgas uppfostra alla kommande generationer af landtbygdens ungdom i Nylands- och Åbo län i

50 ¹ Fångbevakning hör såsom förut sagdt icke de värnepligtige till. I Sverige utkommenderas bevakning till straffängelserna ur de indelta regementena turvis från ett afstånd af 20 till 30 mil. Om Finlands bank icke bygger penningehvalf, som kunna umbära *en* sofvande soldat, må det vara, bankens ensak. För ränteriernas oftast obetydliga penningar gäller samma regel. Landet är rikt på grästen och har jern till husbehof.

² Vid Donauarmén 2 (?) brigader utom gardets.

sådana storstadspensioner. Många andra förhållanden bidraga att allestädes samla löst folk till städerna, der det efterhand bildar det andligen och lekamligen förderfvade proletariatet. Soldattjensten medför i hvarje händelse, att mången skyr att återgå till jordbruket. Kasernering i stad skall kraftigt främja denna verkan.

Med hänsyn till det sistsagda synes det äfven olämpligt att, såsom en tidningsnotis förmålt, anställa öfningar efter den 10:e à 15 Juli, då tvärtom allt manskap borde utsläppas på sommararbete, för att sig och landet till båtnad taga plog och lie i hand. En del rekrytöfningar kunna i stället förläggas till september. Kontingenten från städerna blir en så ringa del, att vid alla åtgärder jordbrukarens bästa bör främst afses.

Skulle, om nu engång kompanikaserner byggas, kompanierna kunnat förläggas inom sin hemort, hade härigenom äfven reservens öfning lättats. Man åberopar kanske, att för krigsöfningens skuld bataljonen bör året om vara samlad. Men sanning är, att vederbörande nuförtiden äro osäkra, hvad för soldatöfningen är det väsentliga. Afgjort är, att *i striden* kompaniet är den taktiska enheten. Bataljons- regiments- och brigadöfningar behöfvas för befälets skuld, icke egentligen för soldatens. Angående skjutningen strida de lärda. Preussisk taktik är – eller var – att spara ammunition, skjuta på kort håll (600 steg) och sigta väl. Men fransmannens chassepotgevär gjorde största skada på långt håll (1 000 à 2 000 steg), då sigtandet var omöjligt, men ammunition öddes utan förskoning. I senaste krig förbättrade turkarne den franska metoden och öfversällade det föreliggande fältet med kulor, så långt geväret bar och så snabbt laddningen medgaf. Det skedde väl för det mesta ur skyttegrafvar m. m., der tillgången till ammunition var obegränsad. Men tyska militärförfattare anse redan spaden som jemngod med geväret i framtidens krig samt att utväg måste påfinnas att hålla soldaten patroner tillhanda ad libitum ungefär. Äfven i en annan del, den att bära renslar torde väl öfningen bortfalla. Ty vid ansträngd marsch bortkastas den af soldaten. Vid anfall afläggas den på kommando och blir oftast liggande. Finska bataljonen aflade sina ränslar vid Gornij-Dubniak. De bergades sedan till Bogot (?), der de efter freden lära blifvit sålda i ruttande tillstånd, hela massan för några tiotal mark, med sitt innehåll af uniformer, stöflar m. m. Äfven andra förhållanden tyda på förkortning af öfningstiden, hvilket dessutom allt högljuddare begäres i alla länder. Slösas ingen tid gagnlöst bort på s. k. garnisonstjänst, torde derföre permission kunna medgifvas ganska frikostigt.

Att våra bataljoner fått namn af skarpskyttebataljoner kunde vara bekymmersamt nog, om meningen varit att, såsom i Tyskland skett, fördela dem på infanteridivisionerna. Men i ryska armén äro de sammandragna i egna s. k. »brigader» om 3 à 4 bataljoner. Ännu i senaste krig voro skarpskyttebrigaderna beväpnade med Berdan-gevär, medan allt öfrigt linjefanteri hade dåliga Krinkagevär. Följden var, att de få¹ skarpskyttebrigaderna alltid sändes fram och relativt ledo stora förluster. Endast vid gardeskåren var förhållandet ett annat, emedan allt gardesinfanteri hade Berdangevär. Det må väl kunna antagas för säkert, att sagda missförhållande kommer att ändras. Ty i allmänhet anses det för förkastligt att hafva flere än ett slags gevärspatroner. Och Krinka-geväret kommer säkert att kasseras såsom det sämsta nutidens gevär. Skilnaden mellan skarpskyttar och annat

¹ Ryktet om en underofficersskola »på Skatudden» torde väl få anses för ett dåligt skämt.

infanteri blir då ingen annan, än indelningen i kompanier, de förra i fyra, de senare i fem kompanier per bataljon, om ens den senare indelningen kommer att bibehållas. Ty allmänt erkänt synes vara, att starka kompanier äro att föredraga.

10 Exercisgevär torde väl för våra värnepligtige anskaffas gamla och billiga. Men man får väl antaga, att äfven ersättningsreserven efter hand skall förses med enahanda vapen som den aktiva truppen. Huruvida gevärsfabrikation kan åstadkommas i eget land, är svårt att bedöma. Goda arbetareämnen finnas nog, om landets bössmeder hopsamlas. Största säkerhet för dugliga vapen skulle väl på den vägen vinnas och leverans till Ryssland möjliggöra tillverkning i större skala. Om patronfabrikation gäller väl samma betraktelsesätt. Det kan dock icke allt åstadkommas i en handvändning. Men hvarjehanda annat, som hör till utrustningen, bör väl kunna åstadkommas i eget land. För kontraherandet af leveranser är dock ingen tid att förlora. Ty tillverkare måste vara i tid förberedda. Den stock, som behöfves för kasernbyggnaderna, borde väl redan vara fälld och utsläpad. Väl hade säkert varit, om verkställighetsdetaljen varit tidigare föremål för undersökning och öfverläggning. Mycket torde nu dess värre blifva ett hastverk.

20 Huru viktigt valet af befäl är, behöfver icke särskildt utläggas. Ofvan angifne förhållande, att den stora pluraliteten af manskapet aldrig kommer att göra verklig krigstjest, utan endast att genomgå en längre eller kortare öfningstid, för att derefter återvända till sina yrken, utvisar den verksamhet, som för befälet blir den viktigaste. Så att säga hvarje korpral duger till att leda och öfvervaka den rent militära öfningen. Men att sköta uppfostrarens kall, dertill duger endast den, som med hängifvenhet omfattar detsamma, eger insigt och förmåga att leda ungdom och patriotism nog att egna sig åt detta värf mot ingen eller ringa belöning. Äro då kasernerna uppfostringsanstalter? Ja de värnepligtiges kaserner skola vara det – eller skola de icke alls finnas. De äro internater, i hvilka landets ungdom samlas, icke af eget fritt val, utan till åtlydnad af landets lag, i hvilka den kvarhålls i tre års tid, ryckt ifrån familj, barndomsomgifning, förhållanden och sysselsättningar, vid hvilka födsel och föregående uppfostran bundit densamma. Och dessa tre år äro de första af denna ungdoms lif såsom fullmyndiga medborgare, hvilken periods stora vikt för hela dess framtid ingen tänkande lärer underskatta. Med endast rekrytmarsch och målskjutning kan kasernen icke ersätta det sedliga inflytandet af ett ordnad familje- och samhällslif. Icke ens öfning i läsa, skriva och räkna är här till tillräckligt. Ingen skola kan väl gifva den moraliska uppfostran, som tillhör familjen. Ett internat har likväl större möjlighet att icke blott bibehålla och stöda, hvad familjen grundlagt, utan äfven att i någon mon ersätta, hvad i familjen brustit; och detta är ett påtvingat internats absoluta skyldighet. Värnepligtigskasernen skall aflemna alumner, lekamligen friska och starka, arbetsama, tänkande, medvetna af sina pligter mot samhälle och stat, med hederskänsla, aktning för sig sjelfva och håg att vinna medmänniskors aktning.

50 Sjelffallet är, att medlet för vinnande af detta ändamål är endast ett: befälets lära och exempel, i läran inbegripen arten af den disciplin och ordning, befälet förmår åstadkomma. Svårigheten är icke den att finna ett befäl i stånd att leda kasernlifvet i här antydd anda, utan den att finna ett befäl, som uppfattar och erkänner en sådan ledning vara sitt åliggande.¹

¹ Antaget här lågt. I tullinkomsten inberäknas äfven sågningsafgiften.

Att befälet skall förstå och tala manskapets språk, är en så gifven sak, att derom icke behöfver ordas. Allt annat befäl är odugligt.

Tyvänn blir det svårt att hålla en så ringa härstyrka, som den Finska vid dugligt befäl. En arm skollärare får lof att taga dagen, som den kommer, och sluta sin bana på samma trappsteg han börjat. Men bland militären finnes utan befordran också ingen utmärkelse, och dess samhällsställning medger icke fattigdomens försakelser. Man må här- om resonnera bäst man behagar. Korpsandan är för militären mera bindande än för andra medborgare. Man måste därför förutse, att pensionsstaten blir ett dyrt item för militärbudgeten.

10

Hvad i det föregående anförts om kasernuppfostran, gäller naturligtvis det manskap, som tillhör aktiva trupperna. Den öfriga delen har endast 90 dagars mötestid årligen, och den torde fullt behöfvas för endast militära öfningar. Men för förderf genom dåligt exempel är äfven den tiden tillräcklig. Den anda, som gjort sig gällande i den aktiva truppen, den fortplantas nog äfven på reserven.

Må det ännu upprepas:

största delen af de värnepligtige kommer att kasernerats och exerceras icke för krigstjenst, utan för att återgå till sina fredliga yrken;

detta ingripande i hela den manliga befolkningens lefnadsbana och lefnadsordning måste verka en förändring i hela folkets öfvertygelse och sed, till godo eller till ondo – allteftersom de makthafvande i denna angelägenhet behaga;

20

ingreppet är något för vårt folk helt och hållet nytt, så att mycket få och ur de bättre bergade samhällsklasserna ingen härförinnan lidit ett sådant afbrott i sin medborgerliga verksamhet, hvarföre inflytandet af detsamma blir så mycket större och kännbarare;

visar sig inflytandet förderfligt, skall värnepligtsinstitutionen blifva ett föremål för folkets afsky.

⟨n:o 134⟩

30

III.

En komité har blifvit nedsatt för att afgifva förslag angående anskaffandet af medel till värnepligtsinstitutionens uppehållande. Med anledning häraf har undertecknad ansett sig kunna offentliggöra en länge öfvertänkt betraktelse i ämnet.

Det första, som i denna så viktiga fråga måste väcka betänklighet, är landets förmåga att bära nya och ökade skatter. Det är i sanning icke med små smulor, skatterna under loppet af ett tiotal år blifvit förhöjda. Tullinkomsten har stigit, må vara med 3 millioner per medium. Allmänna bevillningen har tillkommit med 1 million, bränvinsbränningsskatten med 3 millioner¹. Detta gör in summa 7 millioner på en befolkning af 2 millioner och motsvarar en förhöjning om ungefär 40 % af statsinkomsten före sagda period. Härtill kommer ännu förhöjningen i stämpelpappersafgiften, sjöfartsafgiftens förvandling till en skatt, i stället för en lösen af Öresundstullen, d. v. s. en liqid för motsvarande fördel, att icke tala om småsaker, såsom den nya lästetelsafgiften till förmon för de sjöfarande pensionskassa. Och slutligen tillkomma de ökade kommunalutskylderna. Man räknar icke för högt, om man anser dessa sistnämnda poster hafva ökat skatterna med 1 1/2 million. Det är svårt att finna på något annat epitet för en sådan statshushållning, än att den varit ovis, ehuru förhållandet är, att den för det mesta vidtagits med landets ständers ja och samtycke, delvis på ständernas initiativ. Ty

40

50

¹ Naturligtvis oberäknadt den utlåning, som efterhand blifvit till statsverket återbetald.

äfvén till sjöfartsafgiftens bibehållande hafva ständerna gifvit klaven.

I hvilken mon denna statshushållning verkat till det allmänna välståndets hämmande, är svårt att beräkna. Men säkert är, att den måste göra landet oförmöget att reda sig, om svåra tider möta i form af krig eller missvexter. Man har föga uppskattat värdet deraf, att utgifterna för Krimkriget, 11 millioner ungefär, och de för befolkningens understödande under missvextåren, som väl uppgingo till 4 millioner¹, blifvit bestridda utan nya skatter. Men tider kunna komma, då detta blir omöjligt; och det är i all händelse obetänkt att utan tvingande behof anstränga landets skatteförmåga till den punkt, der äfvén en temporär skattetillökning blir omöjlig.

En blick på de anförda siffrorna borde väl öfvertyga hvar och en, att för värnepligtsmilitärens bekostande någon ökad allmän beskattning icke utan tvingande nöd bör eller kan landet påläggas.

Men hvarifrån skola då nödiga medel tagas? Den första och rättmätigaste utväg måste väl vara den, att alla de, hvilka för närvarande icke bidraga med skatt för landets försvar, för detta ändamål beskattas i lika proportion med de nu betalande. Men om de redan förut äro så högt beskattade för andra ändamål, att den nya skatten för dem skulle blifva en orättvisa? Ja, då måste det tillses, om dem betungande andra skatter icke kunna nedsättas eller aflyftas. Med andra ord, det måste tillses, om icke någon redan bestående skatt i dylikt fall kan utan landets skada användas för det nya ändamålet, landets försvar.

Den skatt, som bland de af ständerna pålagda från början haft minsta skäl för sig, är allmänna inkomstbevillingen. Men man var vid 1863 års landtdag förtjust öfver att få tala om ständernas utomordentliga frikostighet att bevilja miljoner. Unga röster hördes äfvén prisa den nyupptäckta läran, att inkomstskatt var den enda rationella, yrkande på dess införande i vårt land redan blott för att vänja folket vid denna herrlighet. Miljonerna kröpo, som känt är, till en början för en ännu obestämd framtid i skrinet. De rationela statsekonomerna hjälpte härtill genom att stryka bevillingens utgående för jordegendom i procent af uppskattningsvärdet. Så godt kunde det väl vara. Ty jorden i vårt land tål icke vid ökade skatter, och från inkomstskatten gick densamma nu i det närmaste fri.

Att ständerna till en början understödde folkskolornas uppkomst, må hafva haft sina goda skäl, ehuru det väl borde åligga hvarje lands regering, att så hushålla med den jemnt stigande statsinkomsten, att all nödig kostnad för undervisningsväsendet kan af denna bestridas. Ständernas extrabevillningar användas icke heller klokt, om inkomsten anslås till stående utgifter. Ty bindes sålunda inkomsten för all framtid, blifva ständerna oförmögna att sörja för temporära, allmännyttiga behof, hvilkas tillgodoseende fordrar stora summor inom kort tid och derföre icke kan med den löpande statsinkomsten bekostas. Men att landet påläggas ökad direkt skatt för byggande af fyrbåkar och fängelser, detta kan ursäktas, endast om ingen indirekt bevillning är möjlig. Nu fanns en sådan i bränvinsbränningsskatten, och såsom erfarenheten visat har på denna inom kort tid utöfver utgående ränta för nära 40 millioner jernvägslån kunnat inbesparas ett kapital af 10

¹ Äfvén under nuvarande förhållanden låter det såsom en satir, att en domstol dömer lurendrejaren fri, derföre att han blifvit tagen i orätt farvatten. Ty detta är väl en sak, som rörer endast de båda ländernas rättigheter, men lurendrejarens endast så till vida, att han bör ställas inför rätt domstol.

millioner, eller dubbelt så mycket, som för nyss sagda ändamål varit behöfligt.

Ett nytt regimente i ständernas finanser synes väl hafva inträdt med yrkandet, att det är likgiltigt för hvilket behof den ena eller andra skatten utgår. Man slår alla skatter i en klump och all utgift i en annan – de gå ju i och ur samma påse! Man bör dock hoppas, att mera insigt och klokhet skola göra sig gällande. Äfven i de löpande statsfinanserna är det ofta vist handladt att bestämma skilda inkomster för skilda behof. Exempel ligger nära. Att militiefonden samt fattig- och arbetshusfonden varit skilda från allmänna statsfonden, har medfört oberäknelig besparing i statsutgifterna och äfven tillgångar i behofvets stund. Att på senare tid härtill kommit amortisements- och understödsfonderna, att icke tala om mindre kassor, såsom skolfonden och på sin tid riksskattkammarfonden, måste äfven ur flere synpunkter högligen gillas. Men än mera är en sådan urskilnad af nöden, då nya skatter påläggas och främst för ständernas bevilningar, hvilka, såsom sagdt, borde afse endast temporära behof.

10

För en sådan indirekt skatt som bränvinsskatten är sagda synpunkt likgiltig. Men då en ny direkt skatt pålægges, är man fullt berättigad att fråga: för hvilket behof? Bränvinsbränningsskattens tillvaro och dess belopp bestämmas af andra skäl än inkomstbehofvet. Inkomsten, större eller mindre, är gifven, och man har blott att tillse, att den användes på det för landet nyttigaste sätt. Men det aldrig nyttigaste användande af en sådan inkomst är att genom densamma göra andra skatter obehöfliga. Härpå synas landtdagarnes financierer icke hafva tänkt. Man har ansett bränvinsskatten för något extra, som icke ens utgör en beskattning, och som derföre icke alls tagits i beräkning i summan af pålagda nya skatter. Man synes tro, att det endast är några hundratal fyllbultar, som af sin rikedom betalat dessa 4 miljoner. Några herrar, som icke taga aptitsupen, men hjertans gerna dricka sitt glas vin till middagsmåltiden, sitt glas punsch eller toddy och något glas öl om qvällen, äro mycket öfvertygade, att hvar man i detta land med största lätthet kan umbära bränvinet, och anse att, om han så icke behagar, hans bidrag till de fyra miljonerna icke alls minskar hans tillgångar. Ingenting hindrar att använda samma sätt att sluta på kaffe och socker, hvad angår landets qvinnor, och hvarföre icke på brödet, som ju beskattas genom jordskatten och qvarnskatten. Ty mången befinner sig väl af att följa Bantingska läran och icke alls äta bröd. Det är också detta betraktelsesätt, som föranledt, att man ansett de så alldeles från himmeln fallande, icke ur folkets fickor utgående bränvinsmiljonerna böra användas endast på ett sätt, nemligen till jernvägsbyggnader. Det faller ingen in, att, då man derjemte pålagt allmän bevilning, förhöjt kartasigillataafgifterna och bibehållit sjöfartsafgiften, det i sjelfva verket är med beloppet af dessa skatter jernvägarne blifvit bygda.

20

30

40

Omsorgen om medel för landets försvar skall väl, bör man hoppas, föra till andra teorier. Någon annan utväg än att pålagga en bevilning för detta ändamål lärer föga nog kunna påfinnas. Men att låta den gamla allmänna bevilningen bestå jemte denna nya bevilning, derom må väl icke förnuftigtvis blifva fråga.

50

Huru den nya försvarsbevilningen skall vara beskaffad, borde i hufvudsak vara sjelffallet. Bondeståndet har åtagit sig värnepligten med villkor, att vakansafgiften skall upphöra, och en allmän bevilning sättas i dess ställe. Klokare ur egen fördels synpunkt hade ståndet visst handlat, om det vägrat sitt bifall till värnepligtslagen, tills sagde vilkor

blifvit uppfylldt eller åtminstone, tills det haft det svart på hvitt, att vakansafgiften skall upphöra år 1882 för all den tid värnepligten fortfar att bestå. Öfriga stånd, hvilkas talan delvis beror påhistorisk tradition, men kvantitativt motsvaras hvarken af de representerades antal eller andel i statsbördornas bärande, kunna icke utan största orättrådighet förneka, att, då vakansafgiften är ett åtagande för allmogens befrielse från personlig krigstjenst, men bondeståndet nu åtagit sig en sådan personlig tjenst, afgiften förlorat all laglig grund, samt måste väl å andra sidan erkänna rättvisan deraf, att alla landets invånare, som det förmå, böra deltaga i kostnaderna för dess försvar. Sakernas tvång skall dessutom skaffa sistanfödda erkännande giltighet. Att dock en allmän försvarsbevilning kan falla på jorden med lägre belopp, än det hvar till vakansafgiften för närvarande stiger, är föga antagligt. Men å andra sidan borde ingen, som menar det väl med landets framtid, rösta för ökad skatt på jorden öfverhufvud. En *inkomstskatt* åter på alla jordegare hör i vårt land till det omöjliga. Mera än hälften af den inkomst, för hvilken stadsinvånaren erlägger bevilning, såsom kostnad för husrum, värme och lyse, för en del födoämnen, material till beklädnad och arbetslön för densamma, hvilket allt för jordbrukaren utgår af inkomsten från jorden, kan svårligen af någon taxeringskomité till beloppet uppskattas. I stället att bråka med det omöjliga eller – såsom i regeringspropositionen 1863 föreslogs, – ålägga jorden försvarsbevilning i procent af uppskattningsvärdet, en ännu okänd siffra, hvars bestämmande skulle fordra långa undersökningar, må man åtminstone till vidare anse vakansafgiften för den roterade jordens försvarsbevilning. Erfarenheten i eget land har visat, att inkomstskatt på jordbrukaren allsintet inbringar. I Sverige, der, såsom känt, denna bevilning utgår efter taxeringsvärdet, har åter erfarenheten lärt, att bevilningen på jorden likväl utfallit ytterst lågt i förhållande till inkomstbevilning på all annan egendom och rörelse. Antagligt är, att bondeståndet utan stor svårighet skall ingå på sagde förslag, d. v. s. åtaga sig att fortfarande erlägga vakansafgiften såsom försvarsbevilning, om så lyckligt är, att skatten blir för ändamålet tillräcklig, alltså icke någon ny skatt komme att den roterade jorden påläggas, med vilkor nemligen att all öfrig egendom och rörelse bidrager med en motsvarande bevilning.

Svårt blir det icke att uträkna, huru högt vakansafgiften stiger *per mantal*, må vara i de skilda länen till och med i skilda delar af länen af skäl, som genast skall andragas. Ingen bättre grund än denna torde nemligen påfinnas för försvarsbevilning från den icke-roterade jorden. Olikheten i mantalssättningen är väl stor, öfverhufvud mellan sydligaste och öfriga delar af landet, äfven mellan skilda delar af samma län, t. ex. Åbo läns sydvästra del och Björneborgs-andelen af länet. Egentligast torde dock olikheten röra egovidden; hvaremot kan hållas att den odlade jorden pr mantal öfverhufvud är mindre på den större egovidden. Också har i förstnämnda del af Åbo län delvis betydlig skattenedsättning skett. Må dock någon jemkning ifrågakomma, der uppenbart är, att bevilning efter mantal blefve orättvis. Men äfven roteringen och i följd deraf vakansafgiften är ojemn i alla delar af landet. Äfven rättelse häri må i framtiden ske, på det en fast så vidt möjligt rättvis grund för försvarsbevilningen måtte vinnas.

Ty förutses kan, att i en framtid skatten måste höjas, hvilket, när grunden engång är gifven, kan ske genom tilläggsprocent, tilläggspenning på skattemarken, enligt Fransk, allmänt beprisad metod.

Men hvilken är den icke-roterade jorden? Sådan finnes i alla

landsändar, nemligen utom säterier m. m. äfven skattejord. Äfven rusthållsstommarne äro väl till namnet roterade, men bidraga dels alls icke, dels till obetydligt belopp till vakansafgiften, hvilken såsom bekant för det mesta betäckes af augmentsräntorna, som icke sällan derutöfver gifva behållning, rusthållsegaren till förmon. Denna sak blir visst en svår fisk att fjella. Skulle rusthållen egas endast af bönder eller af ofrälsemän i allmänhet, vore frågan lättlost. Men adeln har kanske den betydligaste slarfvan i detta byke och har en fjerdedels röst och makt i representationen. Emedan nu detta stånd vid Borgå landtdag påfann de oslitbara dragonbyxorna m. m., ficks vakansafgiften så låg, att rusthållsegarena lyckades göra sig skattefria. Det var samma inflytande, som i senaste landtdagsbeslut om beivllning i stället för vakansafgift fick in frasen: »utan att bestående egendomsförhållanden rubbas,» som enkelt betyder, att sagde skattefrihet skall vara evinnerliga. Man anför visst, att rusthållen gått i arf eller blifvit köpta till ett värde, beräknadt efter skattefriheten. Men om personer spekulerat på en fördel, på hvilken Hans Majestäts befallning grundlagsenligt hvarje dag kunde göra slut, så kan detta icke komma landets öfriga invånare vid, och isynnerhet kunna dessa icke betungas med skatter, för att bereda rusthållsegarena god inkomst. Saken är mycket enkel. Försvarsbeivllningen blir en ny skatt. All vakansafgift kommer att upphöra. Och om det anses rättvist att försvarsbeivllningen sättes lika med rotevakansafgiften, så kan denna substitution gälla endast dem, hvilka verkligen betala vakansafgift, icke de jordegare, som ingen sådan afgift erlägga. De senare måste väl lika med alla andra, icke vakansafgift betalande invånare erlägga försvarsbeivllning efter grund, som ständerna kunna finna rättvis och billig.

Bekymmersamare blir förhållandet med alla icke roterade, sedan 1811 (?) tillkomna nya krono- eller skatteköpta hemman. De äro till stor del belägna i oländigare och frostömma trakter. För sådana fordras säkert en nedsättning i den för dem nya skattens belopp, åtminstone för viss tid, efter hvars förlopp en revision kunde ske.

För annan egendom än jordegendom på landet torde icke någon annan beivllningsgrund kunna komma i fråga, än procent af inkomst. Men såsom redan antydts, är det en gifven följd häraf, att nuvarande inkomstbeivllning skall försvinna; ty en ny beivllning af samma inkomst vore i många fall rentaf förödande, och den skulle öfverhufvud lemna ett ringa resultat.

Men vida svårare, än att med rättvisa beskatta den icke-roterade jorden, kan det blifva att bestämma en inkomstskatt, som icke lägger större tunga på de skattdragande, än nuvarande rotevakansafgift utgör för den roterade jorden. Det borde för detta ändamål utredas, huru många procent af inkomsten från jorden vakansafgiften pr medium motsvarar. Att låta taxeringskomitéer bestämma denna inkomst för hvarje särskild jordegare, i akt och mening att ålägga honom en inkomstskatt, detta har antagits vara en omöjlighet. Men för den komité, som nu nedsatts för att afgifva förslag till försvarsbeivllningens ordnande, bör det icke blifva svårt att komma till en fullkomligt noggrann sådan utredning för några tiotal hemman i hvarje län. Ett medeltal af det resultat, en sådan undersökning gifvit, synes vara för ändamålet tillräckligt. Till en absolut distributiv rättvisa kan man icke vid någon beskattning komma. Och mycket måste vid ett första försök lemnas åt framtiden att utjemna. Att städernas båtsmansvakansafgift icke förtjenar bibehållas, behöfver knappt nämnas. Af skäl, som nedan anföras, borde ingen personlig skatt såsom försvarsbeivllning komma

ifråga.

Kan komitén finna på någon annan bättre och mera rättvis grund för en försvarsbevilning, än den här antydda, må sådant helsas med glädje. Men ihåggkommas bör, att antingen värnepligtsinrättningen kommer att bestå eller icke, en återgång till indelningsverket är otänkbar, samt å andra sidan, att dock alltid någon militär måste fortfarande uppställas. Här af följer också, att skatten för dess underhållande en gång för alla bör ordnas; och lyckligt är, om den ordnas så, att efter behof en nedsättning eller höjning kan ske endast genom att

10

bestämmas till procenttal af den bestående skatten, hvilken likväl äfven i sin helhet förblir en bevilning från landtdag till landtdag.

(n:o 135)

III.

Det är svårt att med föga annan tillgång till data, än hvad i tryck finnes offentliggjordt, beräkna inkomsten af en skatt, sådan den i det föregående föreslagits. Den ärade läsaren till tjänst må förslaget här rekapituleras:

1:o Nuvarande rotevakansafgift skulle fortfara att utgå såsom försvarsbevilning;

20

2:o All icke roterad jord påläggas en per mantal motsvarande försvarsbevilning;

3:o För all annan inkomst än den sålunda beskattade, erlägges i försvarsbevilning en inkomstskatt, i procenttal motsvarande rotevakansafgiften betraktad såsom inkomstskatt. Tyvärr har det varit omöjligt att erhålla uppgift på summa mantal för de roterade lägenheterna. Men då grunden är, att 2 mantal skulle utgöra en soldatrote, och den tillämpades så, att rotemantalet blef sällan mera vanligen mindre, samt då soldatrotarnes antal utgör något öfver 7 000, kan man antaga att högst 14 000 mantal i landet äro roterad jord. Soldat- och båtmanrotar uppgå väl sammanlagdt till 7 726, men på flera skäl, hvilka det är onödigt uppräknas, torde dock nyssangifna mantalsbelopp vara rundligt tilltaget.

30

All landets i mantal satta jord utgör i rundt tal 19 500 mantal. Afdrages härifrån, likaså rundligt antaget, 1 000 mantal för boställen, skulle ungefär 4 500 mantal icke-roterad jord återstå. Emedan nemligen presterskapet blefve underkastadt inkomstskatt, komme för dess boställen försvarsbevilning enligt mantal icke i fråga. Skatt på militieboställen åter skulle så att säga tagas ur militiefondens egen ficka. Deremot må det vara en öppen fråga, om arrendatorerna af desamma skola underkastas inkomstskatt.

40

Rotevakansafgiften är icke densamma på alla regementen, mindre nemligen för Österbotten och Savolaks. Men fördelas det i Militieexpeditionen angifna totalbeloppet 809 000 mk på ofvan uppgifna antal rotar, så faller på hvarje rote 105 mark ungefär, och om rotemantalen antagas till 14 000 komma 50 mark pr mantal. Alltså

Nuvarande rotevakansafgift upptages till	809 000.
--	----------

Försvarsbevilning för	
-----------------------	--

4 500 mantal oroterad jord	225 000.
----------------------------	----------

50

I sistanförda oroterade jord äro äfven, rusthållsstommarne inberäknade. Vill man få en föreställning om de fördelar, rusthållare nu åtnjuta, må man kasta en blick på följande siffror. Af augmentshemmanen, som äfven äro roterade, uppbära rusthållen ordinarie räntan, utgörande 632 000 m. Deremot erlägga de till militiefonden rustningsvakansafgift med endast 571 000 mark. Men denna deras vinst af 60 000 mark är en småsak. Äfven rusthållsstommarnes egen or-

dinarteränta är anslagen till rustningen, och den motsvarar en summa af 704 000 mark, hvilken rusthållarene nu få behålla i egen ficka. Fördelad på 2 250 rusthållsrotar ger den 313 m. pr rote. Skulle indelningsverket upphävas, skulle hela denna ränta återgå till kronan, d. v. s. till Militiefonden. Först då kunde billig hänsyn krävas, att räntan skulle för någon kortare period utgå med endast en del af beloppet.

Man kan här af finna, hvilken obetydlighet det är, som ofvan föreslagits, att nemligen augmentsräntan skulle ingå till militiefonden, och rusthållsstommarne åläggas en försvarsbevillning, motsvarande 50 mark pr mantal. 10

Lägges alltså till ofvanstående
augmentsräntor

632 000

så uppstår en summa 1 666 000 m.,
representerande försvarsbevillningen af jorden.

Men till hvilket procenttal af inkomsten bör rotevakansafgiften, betraktad såsom inkomstskatt, uppskattas? Det kan möjligen påfinnas något exempel, att ett mantal jord ger i inkomst, d. v. s. i alla de fördelar, som jordegaren och hans familj af densamma åtnjuter, endast 1 000 mark. Men der jorden är mera delad, så att på ett mantal lefva ända till tio och flera jordegarefamiljer, der uppgår denna inkomst säkert till fem eller flere gånger sagde belopp, d. v. s. till 500, 600, 700 å 800 mark pr familj. Antagandet, att totalinkomsten pr mantal, pr medium motsvarar 1 650 mark, borde derföre vara fullt berättigadt. På en sådan inkomst skulle 50 mark rotevakansafgift utgöra 3 procent, som alltså enligt det ofvanstående borde blifva normen för en försvarsbevillning från all annan inkomst än den i beräkning tagna af jord på landet. 20

Huruvida t. ex. Karelska Jägareskatten skall anses per mantal motsvara rotevakansafgiften, eller om densamma bör förhöjas, måste likasom andra möjligen behöfliga jemkningar blifva beroende af närmare undersökning. 30

Militiefondens, d. v. s. Allmänna Militiekassans nuvarande inkomst torde kunna upptagas till 3 miljoner. Lägges härtill i det föregående åberopade förhöjningar, så att summa vakansafgift komme att uppgå till 1 666 000 mark i st. för nuvarande 1 380 000 mark, skulle dess inkomst blifva 3 280 000 m. i rundt tal.

Från kassans nuvarande utgifter böra väl afräknas kostnaden för gardesbataljonen och byggnaders underhåll m. m., som ingår i värnepligtsbudgeten, för Finska sjöekipaget, som väl måste upplösas, in- 40
qvarteringskostnader som måste försvinna, hvarutom kostnaderna för kadetkorpserna måste kunna nedsättas. Detta utgör en summa af minst 1 400 000 mark, så att återstående t. v. utgående anslag skulle uppgå till ungefär 750 000 mark. Sålunda beräknadt, skulle för värnepligtsinrättningens behof återstå 2 530 000 mark.

Värnepligtsutskottet beräknade det årliga behofvet för institutionen till 4 140 000 mark. Men det kan väl antagas, att kostnaden efterhand kommer att uppgå till omkring 4 1/2 miljon.

Ytterligare inkomst utöfver den ofvan beräknade skulle alltså krävas enligt värnepligtsutskottets utgiftsbudget må vara, 1 600 000 m., med antagandet af en utgift om 4 1/2 miljon 1 950 000 m. 50

Till huru stort belopp skall nu en inkomstskatt å 3 proc. på all annan inkomst än den ofvan beräknade anses kunna uppgå? Då här talas om 3 procent af inkomsten, måste detta naturligtvis förstås om summan af

den beskattade inkomsten. Ty procenttalet kan och bör, såsom äfven nu skett, ställas högre för de stora inkomsterna, lägre för de små. Statistiska byrån har väl redan utgifvit två häften om »förmögenhetsförhållanden» i landet, grundande sin undersökning på ordinariebevillingens belopp m. m., senast för 1871. Men man saknar i dess arbete ett viktigt tal, nemligen summan af den beskattade inkomsten. Och denna brist synes vara ganska väsentlig. Ur sagde häften får man alltså icke heller reda på, huru stor procent af den beskattade totalinkomsten bevillingen utgjort. För behofvet må derföre här ingå följande kalkyl.

10 Skulle ordinariebevillingen anses utgöra $\frac{4}{5}$ procent af den beskattade inkomsten, skulle, då bevillingen numera uppgår till ungefär 700 000 m., den beskattade inkomsten hafva utgjort 87 500 000 mark. Man vet, att $\frac{4}{5}$ proc. är den lägsta termen för nuvarande inkomstbevilling. Men antalet af dem, som betala 1 à 1 $\frac{1}{4}$ proc., är så ringa, att dessa procenttal äro utan inflytande på summariska procenttalet. Skulle nu bevillingen utgå med 3 proc. å sagda 87 $\frac{1}{2}$ miljoner, kommer man till ett bevillningsbelopp af 2 625 000 m. Vid ett så drygt facit kommer det icke derpå an, att det beskattade kapitalet i sjelfva
20 verket varit något mindre än nyss anförts, och att således äfven summa bevillningsbelopp bör utfalla något lägre. Ty denna öfverskjuter i all händelse betydligt det angifna behofvet af 1 600 000 à högst 1 950 000 mark. Häraf finnes, att redan en inkomstbevilling af något öfver 2 proc. blefve för ändamålet tillräcklig.

Det är lätt insedt, att alla dessa beräkningar måste vara endast ungefärliga. Mest osäkert är antagandet, att rotevakansafgiften pr mantal skulle motsvara en inkomstskatt à 3 proc., d. v. s. att afkastningen af ett mantal jord pr medium skulle uppgå till 1 650 m., ersättningen för jordegarens och hans familjs arbete deri inberäknad. Håller man sig endast till det faktum, att landets nära 20 000 mantal
30 äro fördelade på 106 000 hemmansrökar, d. v. s. i 5 rökar pr mantal, så borde inkomsten af mantalet beräknas till minst 2 500 mark eller 500 m. för hvarje hemmansrök. Men fördelningen i hemmantal är så ojemn, och till följd häraf afdraget för legdt arbete delvis så betydligt, att sistanförda inkomstsumma blir alltför hög såsom medeltal. Någon ren inkomst såsom ränta på köpeskilling och eljest nedlagdt kapital är här alls icke tagen i beräkning, dels derföre, att äfven den skuldfrie egaren af ett vanligt hemman sällan förmår göra några besparingar, och dels derföre att jorden öfverhufvud är så skuldsatt, att besparingen
40 åtgår till räntor och mycket små kapitalafbetalningar pr år. Hvad här kallats inkomst, är således endast den arbetande egarens och hans familjs lefnadskostnad. Detta förfarande afser de små jordegarens verkliga ställning och omöjligheten att pålägga dem någon ny skatt. Större jordegare, som uppbära arrenden och landboräntor, säteri- och rusthållsegare, hvilka genom skattefrihet hafva en vinst, och i allmänhet de, som icke sjelfva arbeta på jorden, men dock af densamma hafva inkomster, böra väl vara underkastade direkt inkomstbevilling. Äfven särskilda förmoner af utarrenderad jord eller vattenkraft för industriela anläggningar, af temporär skogsförsäljning m. m. falla under denna beskattning.

50 Men såsom af det tidigare anförda framgår, kan inkomsten pr mantal äfven beräknas ända till 2 500 mark och alltså rotevakansafgiften till 2 proc. af densamma, och likväl en inkomstbevilling till detta procenttal i det närmaste fylla behofvet. Hvad speciellt den senare angår, är en bevilling beräknad efter 2 à 3 procent af inkomst en ganska lindrig försvarsbevilling för personer och egendom, som eljest

äro i det närmaste skattefria. Att ålägga äfven löntagare skatt för detta ändamål, har mera skäl för sig, än deras beskattande för byggandet af fyrbåkar och fångelser och underhållandet af folkskolor utom egen kommun, ehuru visst denna skattläggning från från ständernas sida endast är en metod att komma åt en del af statsverkets inkomster och sätta finanschefen på det torra. Ty den måste hafva till följd förhöjda löner. Men att en reform i taxeringsättet är nödvändig, torde erkännas af alla dem, som icke afse endast egen vinning. Ty uppenbart har taxeringen af handlandes och industriidkares inkomst öfverhufvudtaget varit ytterst låg. De egentliga taxeringsmännen, som hafva afgörande röst, borde derföre utses af myndigheterna för större distrikt och för flera år, och endast valda bisittare för hvarje kommun tillstädesvara för upplysningars meddelande. Sjelfbeskattningsteorin har väl en liberal klang. Men i praktiken föder den en pligtförgäthenhet, grundad på tienst och återtienst. Hvar och en bör kunna undgå öfvertaxering genom en på hedersord afgifven inkomstuppgift. Den, som undandraget sig en sådan, bör deremot icke ega rätt att anföra besvär. Endast de hvilkas uppgifter saknat förtroende, skulle på så sätt kunna få skäl till klagan öfver taxeringen.

10

Då nuvarande ordinarie inkomstbevilnings försvinnande här påyrkats, kan det anses för en berättigad fordran, att något bör tilläggas angående utväg för folkskolornas bekostande.

20

Det må då först erinras, att extraordinarie bevillningen accisen på öl och spelkort, (hvertill kan läggas bevillning för utlänningars affärsbedrivande) qvarstår, må vara till belopp af 200 à 300 tusen mark. Denna inkomst må nu reserveras för folkskoleseminarierna. Belägges importeradt ryskt öl med lika accis som det inhemska, såsom billigt är, kan accisen i nödfall förhöjas. Eljest kan tillskott erhållas af bankvinsten, hvars anlåtande för värnepligtigkostnadernas bestridande afsigtligt icke föreslagits – detta af många skäl och främst derföre, att ständerna dock böra behålla någon tillgång besparad och disponibel.

30

Men i hufvudsak är man berättigad vidhålla den grundsats, att kommunerna sjelfva böra bekosta sina folkskolor, d. v. s. föräldrar sina barns första undervisning. Då likväl statsmakten pålägger ett visst mått för densamma, kan det anses för billigt, att statsverket deltagit i kostnaden. Frågan reducerar sig till den om beskattningens belopp i allmänhet. Är beskattningen så hög, att de beskattade icke förmå öka utgiften för barnaundervisningen? Afses endast de direkta utskylderna till staten, kan i vårt land sådant icke med fog påstås. Men afses all utskyld och tunga, som bonden har att bära, måste det medgifvas, att hans förmåga att öka sina utgifter är ytterst inskränkt. Härtill kommer, att endast ganska få föräldrar äro i stånd att för sina barn begagna en eller ett par i en församling inrättade skolor. För det andra kan det hvarken i princip eller med hänsyn till det finska statsverkets inkomster och behof åligga ständerna att för folkundervisningen betunga landets invånare med nya skatter.

40

Den fordran kan derföre med rätt uppställas, att regeringen må söra för nödiga bidrag till folkskolors inrättande. Det enklaste sätt för ett sådant bidrag vore, att åt hvarje kommun, som inrättat folkskolor, skulle anslås viss del af de i kommunen erlagda mantalspenningarne. T. ex. 1/3 del af denna uppbörd skulle för hela landet bereda ett bidrag af 400 à 500 tusen mark. Men bidraget till folkskolorna af bevillningen utgjorde för åren 1871, 72, 73, 74 & 75 sammanlagdt endast 697 140 mark, alltså 139 430 mk pr år. Må dock vara, att ständerna anse sig

50

förbundna att fortfarande understöda folkskolorna. Det kan då sättas i fråga, om icke redan kommunernas andel af bränvinsbränningskatten må anses för ett sådant understöd. Ja, svårighet torde icke möta, att med tiden höja detta understöd genom att höja sagde skatt, sedan denna skatt äfven i Sverige blifvit förhöjd, och sedan lönnbränning mer och mer kommit ur folkets sed och betraktas såsom vanfrejdande. Lurendrejeriet vid Finska viken bör lätt vara hämmadt, endast samverkan kan åstadkommas mellan bevakningen på båda kusterna, så att hela viken är öppen för båda parternas verksamhet¹, och alla beslagsböter utöfver beslagarens andel delas emellan Ryska och Finska tullkassorna eller, må vara, tillfalla den, inom hvars farvatten beslaget skett.

Motviljan mot folkskolans underhållande af bränvinsbränningskatten må respekteras. Men någon förnuftig grund har den icke. Ty skatten i sig sjelf är lika hederlig som hvarje annan skatt. En exekutivt uttagen inkomstskatt, som kanske utgör lösen för en handtverkarfamiljs eller en enkas enda bohag, borde väl vara en större syndapenning, än det pris, en hederlig man med allsköns förnöjelse betalar för sin aptitssup. Frågan är dessutom längesedan afgjord, der en kommuns nuvarande andel af skatten blifvit använd till folkskolans bästa.

Sin åsigt om folkskolans lämpligaste ordnande i vårt land har undertecknad på sin tid uttalat och ännu icke funnit skäl att frångå densamma. Men man har nödvändigt velat skapa en ny skara statsembetsmän, nödvändigtvis uselt aflönad för en obestämbar framtid, med det lika nödvändiga bihanget af pensionstagare och pensionerade hustrur och barn. Att grunda en sådan inrättnings bestånd på afkomsten af en indirekt skatt, hvars belopp är, underkastadt tidernas vexling – detta är ingalunda rätt. Men ännu mindre kan värnepligtsinstitutionen fotas på en prekärs inkomst. Dessa förhållanden göra det desto mera till styrelsens pligt, att sörja för folkskolans bestånd. Om allmänna statsfonden kan undgå att lemna andra bidrag till landets försvar, bör det blifva så mycket lättare att af dess tillgångar till detsamma bidraga genom att sörja för folkundervisningen i landet.

⟨n:o 217⟩

IV.

Man synes på vissa håll hysa den föreställning, att militiefondens tillgångar kunna begagnas för hvilka ändamål som helst, och ständerna förpligtas att anskaffa medel för värnepligtsinrättningens bekostande.

Att så icke är förhållandet skall erfarenheten lära. Värnepligtslagen bestämmer, att kostnaderna för truppersnas utrustning och underhåll skola utgå »af Allmänna militiefondens disponibla medel». Men disponibla äro egentligen alla fondens medel, som icke utgå för indelningsverkets behof, t. ex. aflöningarne för f. d. indelta arméns officerare. Det är också sjelffallet, att, då värnepligten tillkommit i indelningsens stad och ställe, alla indelningsverkets inkomster tillfallit värnepligtsinrättningen. Och andra inkomster har Militiefonden icke. Skall t. ex. finska sjöekipaget fortfarande underhållas, skall kadettkorpserna uppehållas i större utsträckning, än hvad för värnepligtsinrättningen nödigt är, så bör väl kostnaden för dessa och dylika ändamål falla på allmänna Statsfonden, icke på militiefonden. Man kan vara säker, att alla sådana punkter komma att noggrannt pröfvas, då vid landtdag fråga blir om tilläggsanslag för ändamålet, såsom ske måste

¹ Likväl kan det sättas ifråga, om icke fyra à fem månaders öfningar på fältet två somrar kunde förkorta tjenstetiden med ett år.

vid hvarje landtdag.

Så långt kommen är man också i uppfattningen af skattebevillningsrätten, att man vet, att vigten ligger på pröfning af utgifterna, icke på votering af inkomsten. Huruvida, såsom tidningarne berättat, förslag blifvit väckt att upprätta något slags sjöekipage af värnepligtiga, är icke känt. Men uppenbarligen kan något sådant icke komma i fråga före nästa landtdag, då ny anslagsproposition aflåtes, såsom äfven till hvarje landtdag måste ske. Ty ständernas nu anslagna medel hafva beviljats för bestämd ändamål, upprättandet af nio infanteribataljoner af så och så många man hvarje. Det hade väl ej bort undgå någon, att på grund af Nådiga propositionerna om värnepligten Militiefonden numera i sjelfva verket är förvandlad till en ständernas fond, ehuru användbar endast för det bestämda ändamålet, värnepligtskasernernas bekostande.

10

Att något vidare yrka i frågan om värnepligtskasernernas placering är gagnlöst; ty de äro öfverallt inrymda i residensstäderna. Men försvar för åtgärdens lämplighet bör icke lemnas utan svar, emedan de lösa skäl, som anföras, kunna verka till förderf äfven vid andra åtgärder.

Man har fäst min uppmärksamhet på en sådan försvarsartikel i Helsingfors Dagblad n:r 246.

20

Hvad i artikeln säges om kasernlifvet i allmänhet är gammalt. Den saken reducerar sig dertill, att kasernlifvet under gifna förhållanden är ett nödvändigt ondt. Ju kortare soldatens tjenstetid är, och ju mera alltså tiden måste användas till ständig öfning, desto nödvändigare blir kesernen. Klimatet i vårt land, som icke medgifver långa öfningsmöten på fältet¹, ökar behovet. Härtill kommer, att för värnepligtssoldaten kasernen skall vara en folkskola. Slutligen vore äfven inqvartering för befolkningen en svår olägenhet och tunga. Ingen har derföre heller här i landet satt i fråga, att icke kaserner måste finnas. Indelta soldaten visste föga af kasernlifvet såsom äfven milistrupper i länder, der sådana finnas. I Ryssland är ännu en jemförelsevis ringa del af armén kasernerad, värnepligten oakadt. Men också är tjenstetiden lång.

30

Kasern i stad eller på landet? är en helt annan fråga. Landtdagen yttrade sig implicite mot kasernering i stad, då densamma uttalade sig för, att gardesbataljonen skulle rekryteras af frivilliga, just med afseende på kasernlifvets i stad förderflighet. I Sverige har vid de flera förslagen till värnepligtslag städse förutsatts, att kasernerna skulle placeras på landet, och riksdagen har på denna omständighet lagt stor vikt. Märkligt är, att Dagbladet ignorerar både det ena och det andra, ehuru hvarken konstitutionalismen eller »moderlandets» föredöme torde af redaktionen ringskattas. Förklarligt är det, emedan blöadet anser dem, som yttrat sig mot kaserner i stad, och bland hvilka undertecknad har äran blifva citerad, »agitatoriskt bearbeta den allmänna meningen i afvog stämning mot den snart inträdande vapenskyldighetens utöfning». Härmed är korteligen sagdt, att hvarje yttrande om, hvad som borde ske vid institutionens ordnande, än mera hvarje kritik öfver hvad som sker är en sådan landsförderflig agitation. Så långt äro vi komna i liberalism! Då jag yttrade mig i frågan, förelåg intet positivt stadgande om kasernernas plats – och föreligger veterligen ännu icke. Men med afseende derpå att »bataljonernas» stationsorter voro föreskrifna, inskränkte jag mig till yrkandet, att kasernerna borde placeras utanför resp. städer. Och denna åsigts rättighet vågar jag vidhålla. Ja jag bekänner, att jag icke skulle räknat det för synd att

40

50

¹ Af J. V. S.

förorda t. ex. Kuopio bataljons förläggande i Leppävirta – om sådan varit min mening. Isynnerhet hos dem, som med sin röst bidragit till värnepligtens införande, kunde man väl förutsätta intresse för sak, äfven om man öfverhufvud förordar munlåset.

Hvad det ärade bladet anför för kasererings i stad förträfflighet, är i korthet sagdt: att stadslifvet är nödvändigt för soldatens både medborgerliga och militära uppfostran.

Min åsigt är dermot den, att för den finska värnepligtiga soldaten stadslifvet i båda afseenden är ett förderf. Först den medborgerliga uppfostran. Hvad är då soldaten för en man? *Han är jordbrukare.* Ty den del, som kommer att utgå ur andra samhällsklasser blir försvinnande liten. Afgörandet ligger i detta faktum. Vi skola hoppas till Gud, att en mycket ringa del af de värnepligtige någonsin kommer att se kriget. Den stora mängden kommer att efter kasernären återgå till fredens yrken. Men ännu har jag icke hört eller sett (förrän i Dagbladet n:o 246) någon påstå det vara förnuftigt att uppfostra den arbetande jordbrukaren i städerna. Tre års soldattjänst medför i och för sig faran, att jordbruksarbetaren från den icke återgår till jordbruket och, om så sker, återkommer till detsamma mindre duglig. I alla länder strömma
10
20
30
40
50
nog eljest arbetare till städerna, i dem af sjelfsvåld eller tvunget ökande det arbetslösa proletariatet. Äfven i vårt land är början härtill gjord. I Tyskland erkännes, att värnepligtsinstitutionen ökat detta onda. Min tanke är, att en sådan verkan här i landet borde om möjligt motarbetas. Men icke motarbetas den genom att kasernera landtbefolkningen i städerna. Det enklaste förstånd kan fatta, att den härigenom tvärtom främjas. För ungdom i värnepligtsåldern har stadslifvet så många lockande sidor, att väl få efter tre års stadslif- och frihet från det tunga jordbruksarbetet skola till detta återvända. Härtill komma nu stadslifvets frestelser i sedligt hänseende. Man må hålla tal om befällets förträffliga, faderliga vård. Ostraffadt placeras icke allmogens söner vägg i vägg med krogen och bordellen. Det sällskap, de här påfinna, blir oftast deras enda umgängeskrets utom kasernen, af hvilken de enligt Dagbladsartikeln skola lära sig att umgås med menniskor och eljest civiliseras. Att såsom Dagbladet likställa vådorna för dem med den våda, för hvilken stadslifvet blottställer skolornas och universitetets, från bildade hem utgångna och den bildade umgängeskretsen tillhörande ungdom, kan anses endast för blå tidningsdunst, ord utan allvarlig mening i en den allvarligaste fråga.

Detta om den medborgerliga bildning kasereringen i stad skall medföra.

Kommer så den enligt Dagbladet rent af nödvändiga militära bildning, som endast garnisonslifvet i stad skall kunna skänka. Man skulle tro, att disciplin och pligtskänsla platt icke kan inplantas hos soödaten på landtbygden, dit väl dock fältöfningar och lägerlif måste förläggas, om icke kasernering vid stadsgata kommer dertill – och endast om kaserner någon verst utanför städerna har numera alternativt kunnat blifva fråga. Hvilket odisciplineradt och pligtförgädet slägte måste då 1809 års finska soldater hafva varit! Ty de hade icke haft lyckan att uppfostras i stad. Garnisonstjenstens flesta åligganden äro
50
lemningar från den tid, då man icke visste hvarmed man skulle sysselsätta den för lång tjenstetid värfvade eller rekryterade soldatesken. För den militära uppfostran äro de mera hinderliga än ganeliga. Ty hängandet i en högvakt, vexlande med hvilodagar, borttager mycken förspild tid. En postkarl vid ett magasin eller en officers dörr lär sig på sin höjd att icke vara mörkrädd, men ingalunda förpost-

tjensten i krig. Äfven vid kasertering på landet skulle väl finnas krutkällare, magasiner för vapen och utredningsförråd, äfven för reserv och landtvärn, att bvaka. I Frankrike vet man icke, huru man skall i de större städerna isynnerhet bevara soldaten för upprorslärorna. I Paris har man nödgats upprätta ett enkom republikanskt garde af pålitliga frivilliga, för att kunna förlägga den egentliga militären utom staden; och ombyter flitigt den besättning, som nödtvunget måste hållas derstädes. I Tyskland är det konstateradt, att de flesta bestraffningar föranledas af garnisonstjensten, och militära skriftställare förklara den vara ett nödvändigt ondt för disciplinen. Socialisterna i Tyskland räkna bland sig f. d. soldater i mängd, och i Ryssland hafva sådane anträffats bland nihilisterna. Detta om stadslifvets gagn för den militära uppfostran.

Men Dagbladet lägger härtill, att soldaten behöfver »recreation» under kasernlifvets »tråkighet», hvilken kan vinnas endast genom stadslifvet. Ja gunås! Menniskan i allmänhet har svårt att hafva sin glädje i uppfylld pligt. Men icke skadar det, att söka leda ungdomen till denna glädje. Har vederbörande befäl håg att tjena landet, så bör dess första sträfvande gå ut på den aktiva tjenstetidens förkortande, sålunda att manskapet kan permitteras efter två år, något mindre. Minskad kostnad blefvo den minsta vinsten häraf. Den större vinsten den, att soldaten, jordbruksarbetaren isynnerhet, mindre afvänjes från sitt yrke, d. v. s. att landets skada af värnepligten minskas. Men skall detta ske, kräfvdes mycket arbete, åter en ovärderlig fördel. Tidigt om morgonen i arbete och hvarje qväll tidig hvila för den genomtrötta lekamen, denna är arbetarens lefnadsordning. Ju mera soldaten hålles till samma ordning, desto villigare återvänder han till yxan och plogen. Att kaserteringen i stad vore nödvändig, för att soldaten må uppfostras »under sina landsmäns ögon», är med förlof fraser. Hvad i kasernerna föregår, derom vet allmänheten ingenting. Men bevisa, att han ur dem utgår hellre en bättre människa och en duglig arbetare, än en sämre, och att han, om så erfordras, likväl i fält är en duglig soldat, då är uppfostrans beskaffenhet klar för hans landsmäns ögon, äfven om densamma skulle försiggått der borta i Utsjoki. Med ett ord, soldaten skall veta, att han fyller en tung pligt, men hafva sin glädje af att han deri uppoffrar sig för landet. Finska arbetaren har nog sitt nöje gifvet, då han är ledig. Han sofver och »syndar icke». Slutligen: skridskor, skidor och slädar för kälkåkning, simöfningar och skytte äro landtnöjen, åt hvilka så unga män gerna hängifva sig, om det tillåtes dem. Om soldatens blifvande stadsnöje är redan taladt.

Men man finner väl, att Dagbladsförfattaren håller tal för officerarene, icke för soldaten. Medgifvas må, att kasertering på landet för befälet, det gifta isynnerhet, har sina svårigheter. Hyresmedel på bataljon äro dock beräknade till 21 400 mark, d. v. s. ränta à 6 % på 350 000 mk, ett kapital, med hvilket ett 40-tal rum med bihang väl kunde åstadkomma. Staten behöfver icke räkna ränta. Af de besparade 6 procent pr år kan derföre afdragas underhåll och resten räknas för amortissement. Sannt är visst, att stadslifvet må vara nöjsammare i fänriksåren. Traditionen förmäler dock, att fänrikarne äfven 1809 voro primakavaljerer, ända ned till sergeanten, ehuru de lefde på bostället. Men äfven för befälet blir värnepligtstjensten ett drygt och tungt arbete, som icke lemna mycken tid öfrigt. Att årligen få 1/3-del af styrkan rekryter och dertill reserven, erbjuder ingalunda samma beqvämlighet som vid en värfvad trupp, isynnerhet om allvar göres äfven med skolgången. Men tyvärr, i detta som andra fall får väl saken vika

för personliga konsiderationer.

Kritiken skall i sinom tid komma, mindre antagligen från prester-skapets sida, än från allmogens. Man måste vara kortsynt för att icke förutse, att denna kritik blir den enda för institutionen farliga. Det är den jag önskat påpeka och se afvänd. I vederbörandes ögon anses sådant ofta för agitation – och detta sekunderas af en del tidningar, icke alla.

⟨n:o 76⟩

V.

10 I Morgonbladet har läsits, och säkert med odeladt intresse, ett antal artiklar »Om jordbruket och skatterna» af signaturen A. M. De synas vara närmast föranledda af yttranden i frågan i Dagbladet. Såvida bedömas kan, hafva dessa af A. M. blifvit med vanlig skärpa i bevisningen vederlagda, och min mening är icke att härvid något tillägga eller frångå.

Men A. M. har ett inflytande, kanske större än någon annan i detta land, i alla samhällskretsar. Om oriktigheter eller öfverdrifter ingå i hans framställningar, är fara värdt, att mycket deraf kommer att hänga vid, isynnerhet då, såsom här, detsamma har ett intimt stöd i den
20 förnämsta samhällsklassens, i bondeståndets egennytt. Det synes därför icke opåkalladt att anmärka ett par sådana utvexter till den verkan, det hafva kan.

Och som anförandena både från ena och andra sidan föranledts af frågan om kostnaderna för värnepligtshären, anhåller jag att till en början få yttra min förvåning öfver, att den frågan nu väcker ett så högt *clamamus*, sedan ständerna – och äfven bondeståndets represen-
tanter – i densamma haft tillfälle att pröfva och besluta.

Särskildt är det bondeståndet, som gjort kostnaden större, än hvad
30 mången skulle hafva ansett vara påkalladt. Ty det var, för att göra bondeståndet till viljes, som öfningarna gjordes allmänna, icke in-skränktes till de utlottade. Åsigten må vara riktig eller icke. Märkligt är, att såväl i Sverige som här i Finland lottningen af allmogen anses för rentaf ogudaktig. Och det var vid landtdagen väl känt, att hela institutionen skulle blifvit af bondeståndet förkastad, om man icke genom antagandet af landtvärnsutskrifningen skulle lyckats taliter
40 kvaliter plåstra om denna sjuka sida. Det är därför icke värdt att å bondeståndets vägnar hålla stora tal om kostnaderna. I Propositionen beräknades årsbudgeten till 3 500 000 mark. Men ständernas utskott kom till en budget af 4 150 000 mark. Det är en tillökning af 650 000 mark, hufvudsakligen för »Reservens öfningar och befäl», d. v. s. för landtvärnets d:o. Detta kunde dock anses vara fränkommet för godt pris. Men framtiden torde väl utvisa, att just detta kapitel kommer att draga opåräknad ökad tunga öfver alla skattebetalande.

Det borde å andra sidan befinnas vara solklart, att i vårt land, i hvilket den jordbrukande befolkningen utgör 90 % af hela folknum-
mern, samt bland den 25 % af hela folkmängden, inberäknadt hustrur och barn, eger skattbar egendom, medan af de 10 procenten icke jordbrukande endast 1/5 del, d. v. s. 2 % af hela folksumman, kan anses
50 besitta sådan egendom, och de öfriga 4/5 delarne betala endast personliga utskylder, att i ett sådant land den jordbrukande befolkning-
en är och måste vara den skattebetalande. Också är besittningen af fäderneslandets jord såsom arfvejord ett så stort privilegium, att för åtnjutandet af detsamma något bör för statens uppehållande göras och betalas. Man säger väl, att luft och vatten äro mensklighetens gemensama egendom. Men den, som icke är så lycklig att besitta någon torfva

af fäderneslandets jord – och i denna ställning befinna sig äfven alla kommande slägten, som icke äro besittarenes arftagare – han får fritt inandas luften – på landsvägarne och fritt släcka sin törst, om något vatten råkar finnas i landsvägsdikena. Vågar han beträda marken på andra sidan diket, kan han få betala några tiotal marks vite. Ringa är också icke den tillfredsställelse och den berättigade sjelfkänsla, medvetandet att vara delaktig af fäderneslandets jord skänker; och den erfarenhet är allmän, att menniskan, ju äldre hon blir, desto mera trängtar till denna lycka, ehuru 100 000 den förgäfves, emedan den är de privilegierade arftagarena förbehållen.

10

Att, såsom A. M. gör, intala de jordegande bönderna, att de utgöra en förskräckligt betungad och misshandlad samhällsklass, är derföre icke blott öfverdrifvet, utan i alla afseenden oberättigadt och för landets framtid vådligt. Må vara, att vår gamla ståndsförfattning inrymmer åt dem blott en fjerdedel i landtdagsrepresentationen, ehuru väl anmärkas kan, att de hafva ett godt och säkert stöd i prestaståndet, och att jordegareintresset är starkt och inflytserrikt representeradt bland ridderskapet och adeln. Den saken kan dock till vidare icke hjälpas, och frågan är, om en förändring skulle gagna landet och bondeståndet. Inflytandet beror icke af röstantalet. I England betalar handeln och manufakturindustrin $\frac{3}{5}$ delar af skatterna, men har endast en $\frac{1}{5}$ del af rösterna i underhuset. De $\frac{3}{5}$ delarne af röstaretalet representeras af hvad A. M. kallar administrationen, och den återstående $\frac{1}{5}$ delen ungefär af högadeln. I öfverhuset herrskar, såsom bekant, den sistnämnda och med den det stora jordegendomsintresset enväldigt. Men likväl är i England en skatteförhöjning en klippa, hvilken alla styrelser söka att på det omsorgsfullaste undvika. Det är endast i de Skandinaviska länderna bönderna och den lilla jordegendomen på senaste tid haft större inflytande – om det allmänna bästa till fromma är högst problematiskt. Der bakom väntar den allmänna rösträtten och massornas herravälde, hvilket åtminstone den besutna allmogens icke kommer att rosa. Ty proletariet är der, såsom här, jordbruksproletariat, och den lilla jordegaren är öfverallt både i följd af tänkesätt och nödtvång den mest förtryckande arbetsgifvare.

20

30

Skäl att klaga öfver ståndsförfattningen får bondeståndet först då, när de öfriga stånden pålägga jordbruksidkarena ensama någon ny börda. Men dermed går icke så lätt, äfven om viljan skulle finnas, hvilken icke finnes. Fordran på gamla bördors aflyftande är en annan sak. Den enas befriande förutsätter en annans belastande. Det är fråga om mitt och ditt, som öfverallt och i all tid på ena sidan möter protest. I vårt land vore det en fråga om att välta skattetungan från de $\frac{9}{10}$ delarne på den ena tiondedelen ($\frac{1}{10}$) af befolkningen,¹ eller om endast de besittande och egentligen skattdragande afses, från $\frac{1}{4}$ del på $\frac{1}{40}$ del ungefär. Det fordras i sanning, stor rikedom på den senare sidan, för att dennas kvantitet skulle uppväga en sådan skillnad i de besittandes antal. En föreställning om det verkliga förhållandet härvid får man, om det tillägges, att i den åberopade fyrationdedelen äro inberäknade städernas handverkare m. m. och alla små löntagare.

40

Ständerna hafva sedan 1863 utöfvat sin beskattningsrätt hufvudsakligen genom bränvinsskattens och allmänna bevillningens påläggande. Den senare träffar jordbruket och bondeståndet isynnerhet i ganska ringa grad, men lärarebildningen för och underhållet af landtbygdens skolor beror af denna, öfriga stånd och de A. M. molesterande

50

¹ Noggrannare 12/13 mot 1/13.

embetsmännen pålagda skatt. Bränvinsskatten åter har befriat bondeståndet från den för husbehofsbränningen erlagda skatten och gifvit detsamma den stora brorslotten af ersättningen för sistsagda monopol. Hufvudsak är dock, att båda dessa skatter tillkommit med bondeståndets ja och samtycke, och att bränvinsskatten är en konsumtionsskatt, hvars erläggande står i hvars och ens fria val. Erkännas må, att husbehofsbränningens borttagande mycket verkat till den besutna allmogens relativa betryck. Detta består nemligen icke i någon allmänare brist på hvad till livets nödtorft hörer, utan i svårigheten att få penningar, hvilken var vida mindre, så länge bränvinsförsäljningen gaf kontant inkomst. Otvifvelaktigt är, att den jordbrukande klassen i dess helhet på förändringen vunnit både i sedlig hållning och i välstånd. Ty icke var det den ena trettondedelen i städerna, som förtärde den besutna allmogens bränvin, utan det var dennes egna arbetare, som hjälpte den med förtärandet, och af hvilka densamma på denna väg återtog större eller mindre del af de utbetalda arbetslönerna. Nu återkommer mycket litet af lönen till bondens ficka. Äfven hans egna lefnadsbehof hafva tilltagit. Kommunen kräfver för hvarje år ökad skatt – allt i kontant. Och det är ännu ett olöst problem, hvarifrån bonden skall taga det behöfliga guldets.

Men onödigt är det, att ställa till stort oväsen för värnepligtsskostnadens anskaffande. Må denna kostnad också gå till 5 miljoner årligen – och hvad deröfver kunde fordras betalas enklast med nedprutning i utgifterna, – så är denna summa icke hela världen.

§ 122 i Värnepligtslagen är visst illa affattad. »Militiefondens disponibla tillgångar» är en allsidigt dålig fras.» »Militiefonden är en tillfällig administrativ inrättning, som tillkom, när Borgå landtdag ställde indelningsverkets inkomster till H. Majestäts förfogande för militära ändamål. Detta är nu förändradt, och det är sjelfklart, att värnepligtshären trädt i den indelta härens berättigande, hvad sagda inkomster angår. Vidare är ordet »disponibla» här öfverflödigt. Ty det förstås likaså af sig sjelf, att aflöningen till de särskilda i följd af indragning afskedade befälsgrupperna fortfarande måste utgå af samma inkomster. Men i öfrigt skola de vara för värnepligtshärens behof »disponibla». Kan icke allt i första ögonblicket lös göras, och anskaffandet af fyllnadsbidrag möter större svårighet, så är väl ingenting billigare, än att allmänna statsfonden öfvertager sådana temporära utgiftsposter, som rätteligen icke mera tillhöra den s. k. Militiefonden.

Tre miljoner mark ungefär böra alltså blifva disponibla, förrän värnepligtsbataljonerna blifva fulltaliga, d. v. s. före år 1884. Nuvarande inkomstbevillningen ger 700 000 mk, och då den förvandlas till försvarsbevillning, bör af densamma påräknas 1 miljon eller mera efter behof, allteftersom kräfvast kan utöfver hvad vakansafgift för den oroterade jorden och augmantsröntorna gifva. Kalkylen finnes anställd i Morgonbladet 1879 n:o 134 o. 135. Kalkylen är enkel. Hvilken rättelse än siffran må behöfva, blir denna af så ringa inflytande på resultatet, att detta i hvarje fall rundligen bevisar, att kostnaden för värnepligtshären ingalunda kräfver den roterade jordens beläggande med någon ny skattetunga. Och om så är, kan A. M. och bondeståndet lemna all klagan derhän, såsom fullkomligt opåkallad och obefogad. Ty äfven rotevakansafgiften är vida ringare, än kostnaden för den indelta soldatens uppställande och underhåll, och om den förvandlas till en bevillning från fem år till fem år, så är ståndets förbehåll iakttaget, och dess andel i den allmänna värnepligtsbevillningen blir billig.

Om den för ändamålet nedsatta komitén griper efter inkomst här och inkomst der, så sker sådant af orsak, antingen att den vill använda inkomstbevollningen för andra ändamål, än värnepligtsinstitutionen, eller att säteriernas och rusthållens skattefrihet skall upprätthållas. Men man bör hoppas, att ständerna icke skola medgifva någöndera, icke ens regeringen proponera sådan obillighet och mannamon. Ingen-ting är dessutom mera ovist, än att i oträngdt mål gripa efter alla möjliga nya skattetitlar och derigenom afskåra all utväg för framtiden, då pröfningens dagar komma.

Af det anförda framgår, att icke heller någon skattevägran blir nödvändig, för hvilken A. M. synes hysa en något öfverdrifven farhåga. Ty äfven härvid skulle allt bero af sättet. Skulle så stora utgifter erfordras, att ständerna funne det ogörligt att pålägga landet motsvarande nya eller ökade skatter, kunde de med fullt förlitande till högsta maktens omsorg om landets väl anhålls, att det bristande måtte fyllas af allmänna statsfondens tillgångar. Ty den statsinkomst, som tillhör indelningsverket, är, emedan deri inga indirekta skatter ingå, af beskaffenhet att icke tillvexa med landets vexande folkmängd, odling och välstånd, utan att tillökning i statsinkomsterna faller allmänna statsfonden till. Intet kan därför vara mera rättvist, än att, då kostnaderna för landets försvar stiga, en proportionell andel af sagda tillökning anslås för detta ändamål. Det kunde anses för en skyldig omtanka af landets Senat att föreslå ett sådant erbjudande redan till nästa landtdag – om icke äfven därförutan ökade utgifter komme att tillskyndas allmänna statsfonden i följd af värnepligtsinstitutionens tillkomst.

Ty det blir en gifven följd af den nuvarande inkomstbevöllningens försvinnande, att allmänna statsfonden måste öfvertaga de utgifter, som hittills blifvit med sagda medel bekostade. Jag har på ställe, som i det föregående citerats, uttalat min mening, att ständerna borde behålla endast omvårdnaden om seminarier för folkskolorna, för att medelst dessa bibehålla något inflytande på folkundervisningens ordnande, och emedan kostnaden för dessa ungefär betäckes af extra och näringsbevöllningen, hvilka borde för detta ändamål reserveras i Allmänna statsfonden finge alltså sörja för folkskolor, blindanstalter, och för hvad som ytterligare kan behövas för nya dårvårdsanstalter och fångelser. En sådan omflyttning är fullkomligt berättigad. Ständerna skulle i ingen händelse kunnat i all framtid fortsätta med anslagen för folkskolorna. Då landtdagen 1863 voterade inkomstbevöllningen främst för detta ändamål, voro statsinkomsterna i nedgående och sjönko under följande åren till ett minimum, som gjorde undgåendet af statsbrist till en svårlöst uppgift. Nu är förhållandet ett annat, så att miljoner¹ öfverskottsstatsmedel kunnat användas för jernvägsföretag.

A. M. skulle väl önska till det sistänförda hafva tillagdt löneförhöjningsmiljonen. Men denna sak har sina sidor, och såväl om dessa som om ett par tre andra i de ifrågavarande artiklarne förekommande yttranden anhåller jag får framdeles tillägga några ord.

J. V. S.

¹ Ungefär fjorton å femton miljoner nemligen för inlösen af Hangöbanan och liqviderande af 4 miljoners lånet samt Militiefondens förskott för Petersburg–Riihimäkibanan.